

mgr Małgorzata Szmit

Uniwersytet Rzeszowski

Wydział Socjologiczno-Historyczny, Instytut Socjologii

Rola uczelni wyższych w procesie rozwoju regionalnego: studium przypadku

ROZWÓJ REGIONALNY – WSPÓLCZESNE ZAŁOŻENIA

Problematyka regionalna stała się współcześnie jednym z najważniejszych elementów polityki rozwoju. Rozwojem regionu zainteresowani są nie tylko politycy i przedstawiciele samorządów lokalnych, ale także sami mieszkańcy.

Rozwój regionalny jest niewątpliwie procesem złożonym. Regiony postrzegane są jako sieci gospodarczych, społecznych, politycznych i kulturowych zmian współczesnego świata [Weeb, Collins, 2000, s. 857–864]. Wynika to z wielorakości celów – którym rozwój ma służyć, różnorodności działań – które go kształtują oraz kombinacji między zasobami a czynnikami produkcji – które określają relacje ekonomiczne regionu z otoczeniem.

Zdolność poszczególnych regionów do konkurowania na rynkach jest uzależniona od zdolności do wykorzystania ich specyficznych potencjałów, tzn. od podjętych przez władze publiczne działań, które muszą uwzględniać działalność innych interesariuszy, mających także wpływ na procesy rozwojowe na danym terytorium. Przy czym każde terytorium posiada własny, często bardzo zróżnicowany zestaw cech składających się na potencjał rozwojowy, będący jego kluczowym czynnikiem wzrostu [Gawroński, 2011].

Współcześnie to wiedza staje się zasobem, który skutecznie wykorzystywany prowadzić może do uzyskania przewagi konkurencyjnej. A ostatnie lata ukazują, że optymalną nową wartość dodaną uzyskuje się wtedy, gdy wiedzy towarzyszy stale innowacja [Pawłowski, 2009]. Wśród najważniejszych czynników wzrostu regionu, jakimi są m.in. przedsiębiorczość indywidualna, innowacyjność przedsiębiorstw, wykształcenie obywateli, badania naukowe oraz transfer wiedzy i technologii, aż cztery zależą w sposób zasadniczy od jakości szkół wyższych i instytucji badawczych znajdujących się na danym terenie lub pracujących na rzecz miasta lub regionu [Pawłowski, 2007].

Zatem aby aktywnie „zaistnieć” w nowym otoczeniu, region musi stać się regionem uczącym się (*learning regions*), który funkcjonuje jako magazyn wiedzy i pomysłów, który jest źródłem innowacji i motorem wzrostu gospodarczego [Florida, 2001, s. 255–277].

UNIwersYTET PRZEDSIĘBIORCZY JAKO INSTYTUCJA GOSPODARKI OPARTEJ NA WIEDZY

Gospodarka oparta na wiedzy (*knowledge-based economy*) to określenie współczesnej gospodarki, w której wiedza rozumiana jest jako zdolność do działania i odgrywa decydującą rolę w stymulowaniu rozwoju gospodarczego i społecznego każdego regionu [Matusiak, 2005, s. 57–59]. Przy czym jej główną siłą napędową są innowacje.

W związku z tym wraz z rozwojem gospodarki sposób oddziaływania szkół wyższych na otoczenie również ulega zmianom. Obecnie rola uniwersytetu najczęściej rozpatrywana jest na czterech płaszczyznach jako: jednostki ekonomicznej, producenta wiedzy, instytucji kształcącej kapitał ludzki oraz instytucji będącej „aktorem regionalnym” [Boucher i in., 2003, s. 887–897].

Uniwersytet jako jednostka ekonomiczna staje się pracodawcą, podmiotem „kupującym” produkty i usługi od lokalnych firm, a jednocześnie jest instytucją „przyciągającą” studentów. Uniwersytet jest także znaczącą jednostką ekonomiczną w regionie z uwagi na jej działalność inwestycyjną polegającą na budowie i modernizacji budynków, laboratoriów, parków badawczych i innych obiektów wraz z niezbędną infrastrukturą. Stąd w niektórych regionach może on być znaczącym pracodawcą nie tylko dla pracowników naukowych, ale też pracowników bezpośrednio zatrudnionych przy pracach pozaakademickich na terenie kampusu. Ma to ogromny wpływ na poziom zatrudnienia w regionie, co z kolei ma swoje odzwierciedlenie we wzroście dochodów i lokalnego PKB [Boucher i in., 2003, s. 887–897].

Uniwersytety są także producentami wiedzy. Zarówno tej, która jest łatwo aplikowana (badania stosowane), jak i tej będącej w sferze teorii (badania podstawowe) [Colyvas i in., 2002, s. 61–72]. Tworzenie nowej wiedzy jest najbardziej tradycyjnym rodzajem korzyści, jaką region czy miasto mogą czerpać z obecności uczelni na swoim terenie i wiąże się z powstawaniem innowacji technologicznych, czyli tworzeniem i komercjalizacją nowych produktów oraz procesów w ramach uczelni. Szkoły wyższe coraz częściej postrzegane są jako ogniwo łączące twórców i odbiorców wiedzy z danej dziedziny, a przy efektywnym systemie transferu tej wiedzy, może ona innowacyjnie zasilić przedsiębiorstwa danego regionu, instytucje rządowe i samorządowe, organizacje społeczne oraz samych obywateli. Może stać się „magnesem” przyciągającym firmy spoza regionu, albo też stanowić źródło powstawania nowych firm tzw. firm odpryskowych.

Szkoły wyższe są ponadto miejscem tworzenia kapitału ludzkiego. Wykształcenie jest głównym źródłem kapitału ludzkiego, który określić można jako sumę potencjalnych wytwórczych kwalifikacji w procesach kształcenia. Dobrze wykształcone zasoby pracy są nie tylko środkiem realizacji innowacji, ale i same są innowacyjnym potencjałem [Proniewski, 1996, s. 34]. Kapitał ludzki powstaje nie

tylko w wyniku edukacji studentów, ale również na drodze podnoszenia kwalifikacji i umiejętności przez kadre uniwersytecką i badaczy zatrudnionych na uczelni.

Uczelnie oddziałują na otoczenie również jako „aktorzy regionalni”. Najwięcej korzyści dla regionu szkoła wyższa przynosi wówczas, gdy angażuje się w jego społeczny i ekonomiczny rozwój w wielu wymiarach równocześnie, nie ograniczając swojego zaangażowania tylko do relacji z firmami. Obok innych instytucji regionalnych uczelnie uczestniczą nie tylko w tworzeniu innowacji i zarządzaniu danym obszarem, ale także poprzez partycypację w podejmowaniu decyzji. Szkoły wyższe mogą służyć jako moralny autorytet lub pełnić rolę mediatora w konfliktach na poziomie regionalnym.

Ponadto funkcjonowanie uczelni wyższych w określonych lokalizacjach wywołuje różnorodne konsekwencje w ich układzie przestrzennym i często stanowi impuls rozwojowy w zakresie infrastruktury miasta [Benneworth, Hospers 2007, s. 99–198].

Obok materialnych zależności między uczelnią a regionem można wskazać również te o charakterze niematerialnym. Niektóre uniwersytety poprzez swoją pozycję w środowisku nauki stanowią istotny element marki regionu i budują jego wizerunek w dalszym otoczeniu [Lisiecki, 2006, s. 221–235].

STUDIUM PRZYPADKU

Wyższa Szkoła Biznesu-National Luis University, która powstała w 1991 r. w Nowym Sączu jest przykładem uczelni przedsiębiorczej, która w dużym stopniu przyczyniła się do rozwoju miasta i regionu sądeckiego.

Nowy Sącz jest niedużym miastem, liczącym ok. 85 tys. mieszkańców, a wraz z dwoma integralnie związanymi gminami – „sypialniami” stanowi ponad 120-tysięczną aglomerację. Miasto ma dobre tradycje związane z rozwojem lokalnej przedsiębiorczości. W latach 80. i 90. powstało w Nowym Sączu kilka firm o znaczeniu ogólnokrajowym (Konspol, Optimus, Fakro, Koral, Wiśniowski). Ponadto działa tu sporo prężnych małych i średnich firm nastawionych na innowacje.

Szkoła była inicjatywą prywatną – próbą stworzenia elitarniej szkoły wyższej w małym mieście. Od początku swojej działalności WSB-NLU¹ była całkowicie skoncentrowana na kształceniu studentów, jako inwestycji w kapitał ludzki, z czasem rozwijając także działalność naukowo-badawczą. Organizatorzy tworząc nową szkołę wzorowali się na programach i kulturze organizacyjnej partnera amerykańskiego i przyjęli menedżerski system zarządzania uczelnią, co w późniejszym okresie okazało się trafnym działaniem i stało się źródłem jej sukcesu.

¹ W dalszej części opracowania Wyższa Szkoła Biznesu – National Luis University będzie określana skrótem WSB-NLU.

W latach 90. powstało jednak wiele niepublicznych szkół wyższych takich jak WSB-NLU, dlatego założyciele tej uczelni z konieczności musieli zachowywać się innowacyjnie. W wyniku takich działań po 5 latach uczelnia zaczęła wygrywać rankingi na najlepszą prywatną szkołę biznesu w Polsce, a po 10 latach działania zakończyła inwestycje swojej nowoczesnej infrastruktury o wartości około 50 mln zł (z czego tylko 3 mln zł pochodziły ze środków publicznych) [Pawłowski, 2007], co było niemałym sukcesem jej twórców. Niestety, ze względu na to, że niepubliczne szkoły wyższe nie otrzymują dofinansowania ministerialnego na swoją działalność oraz ze względu na niż demograficzny, a co za tym idzie – zmniejszającą się liczbę chętnych na studia oraz przy zablokowanych środkach finansowych w postaci własnej infrastruktury, WSB-NLU (jak wiele tego typu uczelni) boryka się z trudnościami finansowymi².

Jednak jak deklaruje jej założyciel, sytuacja ta nie miała wpływu na jakość kształcenia. Wręcz przeciwnie, w szkole nadal obowiązuje reguła, że student jest partnerem i celem pracy wszystkich zatrudnionych na uczelni pracowników. Co więcej przyjęto też zasadę, że ani osiągnięta pozycja rankingowa, ani silna marka nie są dane szkole na zawsze, a wszystkie możliwe relacje muszą być budowane z taką samą intensywnością jak w okresie początkowym jej tworzenia.

Dlatego w swojej strategii uczelnia nadal duży nacisk kładzie na budowanie partnerskich relacji między studentami i pracownikami, które pozwalają tworzyć kreatywne, dynamiczne i skuteczne zespoły wolontariuszy oraz w sposób twórczy wykorzystać ich potencjał. W efekcie studenci są otwarci i chętnie pracują w różnych organizacjach, np. AISEC, największej organizacji pozarządowej prowadzonej przez studentów, która działa w 107 krajach świata i która dąży do nauczania przedsiębiorczości, odpowiedzialności społecznej, inteligencji emocjonalnej, umiejętności pracy w globalnym środowisku oraz aktywnego uczenia się zrzeszonych w niej studentów. Warto wspomnieć, że jeden ze studentów WSB-NLU – Tomasz Kobus – otrzymał propozycję pracy w centrali AISEC w Rotterdamie, gdzie jako dyrektor współpracował z krajami wschodniej Europy i południowo-wschodniej Afryki.

Tworzenie bliskich relacji powoduje także, że młodzi ludzie będąc już absolwentami nadal utożsamiają się z uczelnią, utrzymują kontakty osobiste i e-mailowe, a poprzez swoje sukcesy promują szkołę w bliższym i dalszym otoczeniu. Dużym sukcesem szkoły w tym zakresie jest 1 miejsce w rankingu „Ile za dy-

² Ze względu na prawo do ochrony danych finansowych przedsiębiorstwa, które reguluje ustawa z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, autorka artykułu nie może przedstawić danych świadczących o sytuacji finansowej uczelni, gdyż stanowią one tajemnicę przedsiębiorstwa. Niemniej jednak w 2008 r. władze szkoły oficjalnie poinformowały, że WSB-NLU jest zadłużona na kwotę 12 mln zł przy blisko 30-milionowym rocznym budżecie. Przy czym wartość majątku szkoły szacowano na kwotę 51 mln zł. Świadczyło to o dość trudnej sytuacji finansowej szkoły, jednak dzięki przedsiębiorczości władz uczelni oraz wsparciu z zewnątrz (w tym ze środków unijnych) uczelnia zdołała ustabilizować swoją sytuację finansową.

plom?”, który bada poziom zadowolenia absolwentów z nauki w danej uczelni. W rankingu tym spośród ponad 100 największych polskich szkół wyższych wyłania się najlepszą jednostką akademicką w kraju, 15 najlepszych uczelni w województwach oraz 18 szkół najlepszych w danej grupie kierunków. W 2012 r. najlepsza była WSB-NLU (89% zadowolonych studentów).

Jednocześnie od początku działalności uczelni do chwili obecnej dużą wagę przywiązuje się do jakości kadry naukowo-dydaktycznej, programów kształcenia oraz poziomu nauczania, ze szczególnym naciskiem na naukę języków obcych. Znajomość dwóch języków obcych przez absolwentów studiów biznesowych, szczególnie w latach dziewięćdziesiątych XX wieku znacząco przyspieszyła rozpoznanie szkoły i jej absolwentów przez polski rynek [Pawłowski, 2004, s. 212], a obecnie jest podstawowym warunkiem zaistnienia na globalnym rynku pracy.

Budując swój kapitał intelektualny WSB-NLU podjęła współpracę z wieloma wybitnymi ludźmi. Stałymi gośćmi uczelni byli nie tylko ludzie nauki, ale także ludzie kultury, artyści oraz politycy, jak np. Jan Nowak Jeziorański, Jadwiga Staniszkis i wiele innych autorytetów. Uczelnia inwestuje także w pracowników naukowych zachęcając, mobilizując i umożliwiając im rozwój zawodowy.

Rozwijając się uczelnia stała się jednym z ważniejszych pracodawców w mieście. Oprócz pracowników naukowo-dydaktycznych szkoła zatrudnia osoby pełniące funkcje administracyjne i pomocnicze. Przekłada się to bezpośrednio na poprawę sytuacji zatrudnienia w regionie, zwiększenie konsumpcji oraz ożywienie lokalnego rynku usług, a to z kolei w wyniku efektów mnożnikowych powoduje wzrost dochodów i lokalnego PKB.

Od maja 2004 r. szkoła systematycznie aplikuje także o środki unijne, np. w 2006 r. uczelnia realizowała 4 duże projekty szkoleniowe i badawcze o wartości ponad 10 mln zł oraz 9 projektów międzynarodowych. A do końca 2008 r. aż 21 mln zł z tych środków przeznaczono na różne realizowane przez szkołę projekty. Władze szkoły mają bowiem świadomość, że udział w dużych programach, pozwala wykształcić za środki zewnętrzne własną profesjonalną kadre obsługującą projekty i przygotowującą nowe wnioski.

Ponadto uczelnia podejmuje inicjatywy lokalne i ogólnopolskie. Wdraża wiele programów i przedsięwzięć, np. organizuje szkolenia, konferencje, studia podyplomowe, była inicjatorem utworzenia Gimnazjum i Liceum Akademickiego oraz współpracuje z innymi uczelniami i podmiotami gospodarki. Specjalnością szkoły stały się wielkie, kilkudniowe konferencje studenckie z udziałem kilkuset osób, pod nazwą *Potęga informatyki*. Takie działania są korzystne nie tylko dla regionu, ale i dla samej szkoły.

Na szczególną uwagę zasługują dwa duże projekty: program edukacyjny *Diament* oraz projekt *Miasteczka Multimedialnego*. Pierwszy dotyczy inwestycji w kapitał intelektualny dzieci i młodzieży poprzez naukę języka angielskiego oraz kształtowanie postaw kreatywnych i przedsiębiorczych już od pierwszej klasy szkoły podstawowej. Celem drugiego jest utworzenie w Nowym Sączu ośrodka

innowacji w zakresie multimediiów i systemów informacyjnych, który umożliwiłby stworzenie ośrodka B+R, inkubatora, oraz podmiotów zrzeszonych w klastrze. Koszt realizacji w latach 2008–2013 tego projektu oszacowano na 126 mln euro. Obydwa projekty są odważne i innowacyjne, ale tylko takie mogą stworzyć szanse i nowe możliwości rozwoju niedużego miasta, jakim jest Nowy Sącz.

PODSUMOWANIE

Rola uczelni wyższych w rozwoju regionalnym i lokalnym jest niekwestionowana. Współcześnie szkoły wyższe odpowiadają nie tylko za wytwarzanie wiedzy, działalność naukowo-badawczą, ale także za kształtowanie kapitału ludzkiego, czyli „pracowników wiedzy” [Mowery, Sampat, 2005, s. 209–239] oraz „informacji” [Salter i inni (http)]. Ośrodki naukowe stają się także głównymi ogniwami wzrostu gospodarczego, wokół których mogą tworzyć się bieguny technologii, biznesu i handlu [Typy projektów..., 2005, s. 11–12]. Jest to szczególnie ważne w nowoczesnej gospodarce rynkowej, gdzie wiedza postrzegana jest jako jeden z zasobów, który skutecznie wykorzystywany, może prowadzić do uzyskania przewagi konkurencyjnej zarówno miast jak i regionów [Przybyszewski, 2007, s. 98].

Przedstawiony w artykule przykład nowosądeckiej uczelni potwierdza, że nawet „młoda”, zaledwie dwudziestoletnia szkoła wyższa, może mieć ogromny wpływ na rozwój miasta i regionu. Szkołę tę niewątpliwie można nazwać uniwersytem przedsiębiorczym, który realizuje swoje zadania zarówno jako jednostka ekonomiczna, instytucja kształcąca kapitał ludzki oraz producent wiedzy, i która mimo różnych trudności finansowych nadal planuje i realizuje ambitne projekty. Dzięki WSB-NLU Nowy Sącz jako miasto przedsiębiorcze, stał się rozpoznawalny w środowisku akademickim i gospodarczym, a przy wsparciu finansowym ze strony państwa, szkoła mogłaby uzyskać jeszcze lepsze efekty swojej działalności.

LITERATURA

- Benneworth P., Hospers G.J., 2007, *Urban competitiveness in the knowledge economy: Universities as new planning animateurs*, „Progress in Planning” vol. 67, no. 2.
- Boucher G., Conway C., Meer E.V.D., 2003, *Tiers of Engagement by Universities in their Region's Development*, „Regional Studies” vol. 37, no. 9.
- Colyvas J., Crow M., Gelijns A., Mazzoleni R., Nelson R.R., Rosenberg N., 2002, *How Do University Inventions Get Into Practice?* „Management Science” vol. 48, no. 1.
- Drucker J., Goldstain H., 2007, *Assessing the Regional Economic Development Impacts of Universities: A Review of Current Approaches*, „International Regional Science Review” vol. 30, no. 1.

- Gawroński H., 2011, *Nowy paradygmat kierunków strategicznego rozwoju lokalnego i regionalnego*, <http://www.samorząd.lex.pl/czytaj/-/artykul/nowy-paradygmat-kierunkow-strategicznego-rozwoju-lokalnego-i-regionalnego> (stan na dzień 22.03.2012).
- Florida R., 2001, *Toward the learning region*, "Futures" 1995, vol. 27, no. 5 [w:] *Theories of Endogenous Regional Growth. Lessons for Regional Policies*, eds, B. Johansson, C. Karlsson & R. Stough, Heidelberg.
- Kukliński A., 2001, *The Role of Universities in Stimulating Regional Development and Educating Global Elites*, „Higher Education in Europe” vol. 26, no. 3.
- Lisiecki P., 2006, *Branding jako element marketingowego zarządzania szkołą wyższą na przykładzie uczelni polskich i amerykańskich* [w:] *Marketingowe zarządzanie szkołą wyższą*, red. K. Nowaczyk i P. Lisiecki, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań.
- Matusiak M., 2005, *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
- Mowery D.C., Sampat B.M., 2005, *Universities in national innovation systems* [in:] *The Oxford Handbook of Innovation*, eds, J. Fagerberg, D. Mowery, R. Nelson, Oxford University Press, Oxford.
- Pawłowski K., 2009, *Marka wiedzy*, Kongres Grupy Ergo Hestia, <http://www.krzysztof-pawlowski.pl> (stan na dzień 22.03.2012).
- Pawłowski K., 2007, *Uczelnia IV generacji jako kreator rozwoju lokalnego i regionalnego*, <http://www.krzysztof-pawlowski.pl>.
- Pawłowski P., 2004, *Spółczesność wiedzy szansa dla Polski*, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- Proniewski M., 1996, *Polityka kształcenia jako czynnik rozwoju regionalnego. Na przykładzie Niemiec*, Wydawnictwo Filii Uniwersytetu Warszawskiego, Białystok.
- Przybyszewski R., 2007, *Kapitał ludzki w procesie kształtowania gospodarki opartej na wiedzy*, Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa.
- Typy projektów realizowanych przez uczelnie wyższe w ramach programów operacyjnych współfinansowanych ze środków UE oraz ich znaczenie dla wzmocnienia roli szkół wyższych i przygotowania ich do odgrywania kluczowej roli w procesie tworzenia konkurencyjnej gospodarki regionalnej*, Raport końcowy z ewaluacji 2005, Case Dorady Sp. z o.o., Warszawa.
- Röpke J., 1998, *The Entrepreneurial University. Innovation, academic knowledge creation and regional development in a globalized economy*, <http://www.uni-marburg.de/> (stan na dzień 03.03.2012).
- Salter i inni, <http://www.sussex.ac.uk> (stan na dzień 22.03.2012).
- Weeb D., Collins C., 2000, *Regional development agencies and the “New Regionalism” in England*, “Regional Studies” vol. 34, no. 9.

Streszczenie

Zmieniające się intensywnie w ostatnich latach otoczenie oraz uwarunkowania społeczno-ekonomiczne powodują, że coraz większego znaczenia dla rozwoju miast i regionów zaczynają nabierać instytucje związane z gospodarką opartą na wiedzy. Wiedza i innowacje postrzegane są jako potencjał, który skutecznie wykorzystywany może prowadzić do uzyskania przewagi konku-

rencyjnej. Rola uczelni wyższych w tym zakresie jest niekwestionowana. Są one bowiem instytucjami odpowiadającymi za kształtowanie kapitału ludzkiego i wytwarzanie wiedzy. Jako ośrodki naukowe stanowią główne ogniwa wzrostu gospodarczego, wokół których mogą tworzyć się bieżące technologie, biznes i handel. W wielu regionach są one również znaczącymi pracodawcami.

W niniejszym artykule podjęto próbę ukazania, jaki wpływ na rozwój miasta i regionu może wywierać „uniwersytet przedsiębiorczy” oraz jakie korzyści dla regionu mogą płynąć z wdrażanych przez uczelnię innowacyjnych przedsięwzięć.

The Role of Universities in the Process of Regional Development: a Case Study

Summary

The environment and socio-economic conditions changing intensively over recent years cause institutions related to knowledge-based economy become more and more important for the development of cities. Knowledge and innovation are seen as a potential which effectively used, can lead to competitive advantage. The role of universities in these changes is unquestioned. They are institutions corresponding to the shaping of human capital and production of knowledge. As research centres they constitute main hubs of economic growth, around which spheres of technology, business and trade may form. In many regions they are also major employers.

In this article the attempt was made to show the influence that ‘enterprise university’ may have on a city’s or region’s development and possible benefits from innovative projects implemented by university.